

Heikki Patomäki: Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot.

Porvoo: WSOY, 2007, 290 s.

Petri Böckerman
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
petri.bockerman@labour.fi

Helsingin yliopiston kansainvälisen politiikan professori Heikki Patomäki käsittelee tuoreessa teoksessaan uusliberalismin esiinmarssia Suomessa. Patomäki on osallistunut kiitettävällä aktiivisuudella keskusteluun globalisaation nurjista puolista. Hän tuli muutamia vuosia sitten tunnetuksi ns. Tobinin veron kiivaana puolustajana. Ajatuksena oli asettaa erityinen vero valuutanvaihdolle. Tällä voitaisiin suitsia kansainvälisiä pääomaliikkeitä, jotka luovat tasapainottomuuksia maailmantalouteen. Valuuttaveron tuotolla voitaisiin lisäksi rahoittaa mm. kehitysmaiden avustamista.

Uudessa teoksessaan Patomäki luonnehtii laajalla penselillä talouspolitiikan muutosta maailmalla ja erityisesti Suomessa. Teoksen keskeinen sanoma on se, että Suomen talouspolitiikan tärkeimmät valinnat viimeisten vuosikymmenten aikana voidaan nähdä osana uusliberalistista talouspolitiikan ohjelmaa, jossa markkinoille annetaan entistä suurempi painoarvo päätettäessä taloudellisten resurssien käytöstä. Tämän kehityksen väistämätön seuraus on se, että samalla kiinnitetään entistä vähemmän huomiota mm. tulonjaon tasaisuuteen ja perinteisen pohjoismaisen hyvinvointivaltion annetaan hiljalleen rapautua. Arvatenkin on selvää, että Patomäki suhtautuu teoksessaan nuivasti uusliberaalien oppeihin.

Patomäen teos alkaa yleisluontoisella kuvauksella uusliberalismin noususta maailmalla. Hän korostaa sitä, että Richard Nixonin päätös irrottaa dollari kultakannasta elokuussa 1971 käynnisti itse itseään vahvistavan prosessin, jonka myötä markkinoiden valta laajeni laajenemistaan yhä uusille alueille. Päätöksessä seurattiin monetarismin oppi-isän Milton Friedmanin ajatuksia siitä, että valuuttojen arvon tulisi määräytyä vapaasti markkinoilla. Talouspolitiikassa ryhdyttiin painottamaan entistä enemmän kilpailu-

kyvyn merkitystä. Samalla muille tavoitteille annettiin vähemmän painoa.

Tämän jälkeen teoksessa eritellään uusliberalismin rantaantumista Suomeen. Muutokset käynnistyivät 1980-luvun alussa, jolloin pääomamarkkinoiden sääntelyä alettiin pitää entistä ongelmallisempuna. Sääntelyn väitettiin johtavan mm. tehoffomiin investointeihin. Ajatukset kulkeutuvat Pohjolan perukoille kansainvälisten järjestöjen (OECD:n ja IMF:n) käytäviltä.

Muutokset kulminoituivat 1990-luvulla. Laman aikana vähennettiin ankaralla kädellä julkisia menoja. Patomäki jatkaa uusliberalismin käsittelyä kuvailemalla Suomen menestyksen illuusioita. Teoksen loppupuolella käsitellään tulevaisuuden vaihtoehtoja, joista osa perustuu nykymenon jatkumiselle ja osassa taas onnistutaan murtamaan uusliberalismin ohjaama talouspolitiikka. Teoksen lopussa todetaan: ”Uusliberalismi on vain maailmanhistorian yksi pieni onneton välivaihe”.

Patomäen teoksen suurin vahvuus on samalla myös sen suurin heikkous. Teoksen näkökulma on laaja. Tämän vuoksi mm. Suomen talouspolitiikan muuttumista ei käsitellä tarkastelemalla systemaattisesti keskeisiä selontekoja ja niiden sisältöä. Esimerkiksi Suomen ja Ruotsin menestystä koskeva vertailu on valitettavan pinnallinen. Tarkastelu perustuu voimakkaasti yleistyksiin. Siksi teosta lukiessa tulee väistämättä mieleen Michael Mooren taannoiset vuodatukset. Patomäen sanoissa ei ole kuitenkaan samaa särmää, joka tekee tekstistä paikoitellen aika raskasta luettavaa. Välillä teoksessa koetetaan omaksua rennompia ote, mutta se tuntuu kovin väkinäiseltä.

Patomäen suomenkielinen kirja pohjautuu kuluvana vuonna julkaistavaan laajaan englanninkieliseen teokseen, jossa keskeisiä väitteitä on – toivon mukaan – perusteltu paremmin. Globalisaatiosta on kirjoitettu paljon hyviä teoksia. Tämän vuoksi olisi voinut olla perusteltua vähentää yleistä globalisaatiota koskevaa keskustelua ja antaa vastavasti vielä enemmän painoa Suomea koskevalle aineksele. Ilmeisistä puutteistaan huolimatta Patomäen teosta voi lukea kohtuullisen pätevänä johdantona globalisaatioon ja Suomen talouspolitiikan viimeaikaisiin muutoksiin. ■